

ac vires; ast minime colligitur, res eas, quarum fines particulares ignoramus, revera ad finem nullum destinari, mundi Auctori et Provisori notum. Porro, quamvis fines particulares quarundam rerum nesciamus, noscimus tamen satis fines aliarum quamplurium, simulque ordinem et harmonicam ac generalem colligationem partium mundi, ut ex ipsis tuto assurgere possimus ad existentiam Dei, summe sapientis et intelligentis.

CAPUT SECUNDUM

DE ESSENTIA DEI

ARTICULUS PRIMUS

De ratione investigandi essentiam divinam.

Sicut Dei existentiam ex ejus effectibus colligimus, ita etiam ejusdem naturam, attributa et perfectiones, ex rebus ab eo creatis venari oportet. Ast vero summa perfectio entitatis divinæ ac summa simul imperfectio et limitatio intellectus humani efficiunt, ut homo Dei essentiam nec immediate intueri, nec perfecte capere possit, sed imperfecte tantum.

Ad hanc porro imperfectam Dei notitiam duplici via assurgit hominis intellectus, scilicet, *via remotionis, et via analogiæ*. *Via remotionis*, quatenus, considerans Deum ut ens a se, atque prout omnes possibles perfectiones essentialiter complectens, ab eodem removet quidquid imperfectio- nis aut limitationis in creaturis observat: *via analogiæ*, quatenus perfectiones in creaturis existentes Deo, ipsarum primæ causæ, tribuere oportet; quidquid enim perfectionis in effectu existit, in ejusdem causa efficiendi præexistat, opus est. Hanc duplicem inquisitionis viam agnoscit D. Thomas, ac de prima quidem hæc, inter alia, scribit: «Est autem via remotionis utendum, præcipue in consideratione divinæ

substantiæ. Nam divina substantia omnem formam (naturam vel essentiam), quam intellectus noster attingit, sua immensitate excedit, et sic ipsam apprehendere non possumus cognoscendo quid sit, sed aliqualem ejus habemus notitiam, cognoscendo quid non est. Tanto enim ejus notitiæ magis appropinquamus, quanto plura per intellectum nostrum ab eo poterimus remove»¹. Alteram viam adstruit, tum dum docet, nomina, perfectionem aliquam significantia, analogice de Deo et creaturis dici; tum dum docet, creaturas Deo assimilari «secundum aliqualem analogiam... et hoc modo illa, quæ sunt a Deo, assimilantur ei, in quantum sunt entia, ut primo et universali principio totius esse»²; tum deum dum asserit, quod³ «non possumus nominare Deum nisi ex creaturis: et sic, quidquid dicitur de Deo et creaturis, dicitur secundum quod est aliquis ordo creaturæ ad Deum, ut ad principium et causam, in qua præexistunt excellenter omnes rerum perfectiones»⁴.

Atque ex hucusque expositis infertur, nos Dei essentiam non posse unico conceptu concipere, id enim nec infinita ejus perfectio ac entitas, nec humanæ mentis imperfectio patiuntur. Unde cogimur ejus simplicissimam essentiam sub distinctis ac veluti partialibus conceptibus nobis repræsentare. Porro perfectiones eas divinas, quas sub præfatis con-

¹ *Sum. cont. Gent.*, lib. 1.º, cap. XIV.

² *Sum. Theol.*, p. 1.^a, q. 2.^a, art. 8.º

³ *Ibid.*, q. 13.^a, art. 5.º

⁴ Nihilominus, qui D. Thomæ opera evolvit, notabit, eum so- lam *remotionis* viam sæpissime memorare, idque non raro quasi per exclusionem, ut dum scribit in proemio quæst. 3.^æ *Sum. Theol.* «Quia de Deo scire non possumus quid sit, sed quid non sit, non possumus considerare de Deo, quomodo sit, sed potius quomodo non sit.» Id tamen idcirco a D. Thoma effectum arbitror, quia sciebat, viam analogiæ in viam remotionis tandem resolvi, siquidem, cum ex analogia dicimus, Deum libertate præditum, non eam libertatem, quæ creaturæ inest, sed *aliam* eminentiorem, quæ non inest creaturæ, ipsi tribuimus.

ceptibus distinctis nobis repræsentamus, *attributa* Dei nuncupantur; quæ quidem, quia distinctis conceptibus in nobis respondet, ita ut unus eorum alium explicite non contineat, ut *æternitatis* conceptus conceptum *sapientiæ* non includit, distinctioni rationis subsunt, tam inter se invicem, quam respectu essentiæ. Quæ quidem distinctio reale fundamentum habet in ipso Deo, summam, nempe, plenitudinem divinæ essentiæ, quæ, una et simplex in se manens, infinitis realitatibus vel perfectionibus æquivalet. Itaque, præfata distinctioni rationis duplex fundamentum assignari potest: 1.º Summam perfectionem divinæ essentiæ; 2.º limitationem nostri intellectus, seu ejus virium. Hinc merito D. Thomas: «Quod autem Deus excedit intellectum nostrum, et ex parte ipsius Dei propter plenitudinem perfectionis ejus, et ex parte intellectus nostri, qui deficiente se habet ad eam comprehendendam; unde patet, quod pluralitas istarum rationum (conceptuum, quibus divinas perfectiones sigillatim percipimus ac nobis repræsentamus), non tantum est ex parte intellectus nostri, sed ex parte ipsius Dei, in quantum sua perfectio superat unamquamque conceptionem nostri intellectus »¹.

Jam ergo, essentia Dei potest spectari, vel *physice*, vel *metaphysice*.

Essentia Dei *physica* est complexus seu congeries perfectionum cunctarum, quæ in divino esse continentur, ac cum Deo identificantur.

Metaphysice vero spectata, est illa perfectio, quæ tamquam primaria inter reliquas concipitur, ac veluti ratio et radix attributorum.

Ex quibus liquet, physicam Dei essentiam ignotam esse nobis, qui non *omnes*, seu complexum *omnium* perfectionum Dei, sed aliquas duntaxat cognoscimus. Unde de essentia tantum metaphysica accipiendus est subjectus

¹ *Sent.*, lib. 1.º, q. 1.ª, art. 2.º

ARTICULUS SECUNDUS

In quo posita sit essentia Dei.

THESIS

Dei essentia metaphysice spectata constituitur per esse a se.

Prob. *Esse a se*, seu *aseitas* omnimoda, est: 1.º id, quod tamquam *primum* et *præcipuum* in Deo concipitur; 2.º *primum* distinctivum Dei ab aliis; 3.º *primaria radix* attributorum Dei; ergo constituit metaphysice essentiam Dei; hæc quippe est propria notio essentiæ metaphysice spectatæ. Ant. quoad primam partem constat: 1.º quia quæcumque alia perfectio seu prædicata de Deo proferantur, puta, quod sit *sapiens*, *æternus*, *infinite*, ea concipi nequeunt tamquam vere divina sine *aseitate*, seu omnimoda independentia ab alio; 2.º quia nullum aliud prædicatum potest assignari, ex quo *esse a se* profluere concipiatur. Quoad secundam; quia per *esse a se* Deus primo atque immediate et discernitur a creaturis, quæ sunt ab alio tamquam a causa; et concipitur ut potens ex se profundere vel potius continere in se perfectiones reliquas seu attributa divina: nam, ut profunde habet D. Thomas, «ex hoc, quod Deus est ipsum esse per se subsistens, oportet, quod totam perfectionem essendi (ac proinde omnes perfectiones possibles) in se contineat.» Quoad tertiam; quia ex hoc, quod Deus est *ens a se et per se*, sequitur, quod nullam habeat causam limitationis, atque exinde quod necessario in se habeat cunctas perfectiones possibles, quæ sunt ipsa divina attributa: ergo hæc omnia profluere concipiuntur ab *aseitate* tamquam a prima radice.